

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 3.

SZERKESZTI

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

A zsidó felekezeti ügyek rendezése.

Irta: Dr. Ullmann Sándor, orsz. képviselő.

I.

A zsidók egyenjogusítása után egybehívott congressus feladata lett volna a zsidó felekezet ügyeinek rendezése. A congressus egy szabályzatot dolgozott ki, mely által a fenti cél jó részben elérhető lett volna, ha a zsidóság kebelében támadt szakadás a szabályzat kötelező voltát az egész zsidóságra nem paralysálja s így a végcél meg nem hiúsítja vala.

A congressus munkálata tehát papíron maradt; mert csak azokat és addig kötelezte, a kik és a mig magukat annak önkényt alávetették. A szervezet melyet létesített épen ez oknál fogva nem bír állandó alappal, mert minden egyes hitközség tetszésére van bízva, hogy a szervezethez magát bármikor kivonhassa. A zsidóság tehát jogilag véve ma is ép oly szervezetlen, mint volt a congressus előtt. Jogilag, de nem tényleg. A zsidóság egy része a szervezet szükségétől át lévén hatva, magát önkényt aláveti a szervezet tényleg létező közegeinek.

De nem tagadható az sem, hogy van ezzel szemben egy ellenpárt, mely az egységes szervezet ellen foglalt állást. Az ellentétek azonban az évek során sokat veszítettek élességükből és ma már ama párton is a komoly és önzetlen elemek belátják, hogy partikularistikus törekvésekkel nagyon rossz szolgálatot tesznek a felekezeti közérdeknek. Azt pedig nem vonhatja senki sem kétségbe, hogy ugy a haladás mint a magyar zsidóság közös nagy érdeke mindenekelőtt a különböző pártárnyalatok egyesítését követelik sürögősen. Ma hazánkban három ily pártárnyalat észlelhető a zsidók között: a congressisták, az orthodoxok és a statusquo pártiaké. Dogmaticus

külömbőség a három árnyalat között nem létezik; mert a zsidó vallás sem dogmákat, sem sectákat, vagy felekezeteket nem ismer: az egész különbség nem más, minthogy az egyik egységes alapon és modern irányban óhajtja közösségi ügyeinek rendezését, a többi pedig vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak separatisticus irányban; vagy, hogy az egyik árnyalat hívei szigorubban ragaszkodnak a vallásgyakorlat hagyományos formáihoz — nem lenyegéhez! — mint a többi. Dogmatikus különbség az árnyalatok között csak annyi létezik, mint létezik azon római katolikus között, ki nagy pénteken böjtöl s rendesen eljár gyónni s a között, ki sem nem böjtöl sem nem gyón; vagyis: semmi. Az egyik csak oly katolikus mint a másik és sem ennek, sem annak nem jut eszébe egymást külömböző vallások híveiül feltüntetni. A zsidóknak igenis jutott eszükbe. Ily alapon viték ki a congressusi szabályzat kötelező erejének hatályonkivül való helyezését s az orthodox szervezet sanctionálását. S hogy ügyüknek a szabadság és haladás barátait megnyerjék, a lelkiismereti és vallásszabadságnak veszélyeztetését panaszolták, minek az lett következménye, hogy az 1870-iki országos határozat a vallásszabadság indokaiból rendelte el a congressusi szabályzat mellőzését! A zsidó felekezeti ügyek rendezésének szépen megindult ügye tehát megfenneklett. Felállított az orthodox közvetítő bizottság, mely főczélját jó ideig abban látta, hogy az országos iroda tevékenységét lépten-nyomon, ellensúlyozza. S a kik sem az egyik sem a másik párthoz nem csatlakoztak: azok a statusquo pártiak.

Nemzsidóval nehéz ezeket az árnyalatokat megértetni, s nagy a hajlandóság hitelt adni azoknak, kik azt állítják, hogy csakugyan többféle zsidó vallásfelekezet van, de ez csakis

addig tart, a míg arról nem értesül, hogy X. orthodox község status quo-községgé lett s hogy Y. statusquo község congressista községgé változott át összes tagjaival, anélkül, hogy ezek az új vallásra áttértek volna! S ha ezeket észleli a szemlélő, akkor aztán kezdi igazában nem érteni, hogy évtizedeken át el lehetett hitetni Magyarországot törvényhozásával és kormányával, mintha hazánkban a zsidó vallás több különböző felekezetre volna szakadva. Igaz ugyan, hogy az 1870-iki országos határozat óta a törvényhozás ismételten a zsidó vallás egységének értelmében döntött; hogy a kormány végrehajtó hatalma gyakorlásában sem ismerte el a különböző pártokat önálló vallásfelekezeteknek: de annyi mégis tény, hogy volt olyan eset is, midőn úgy a törvényhozás, mint a kormány, a zsidóság kebelében létező szakadást és az egységes szervezet hiányát érvül használták fel a zsidóság jogos igényei és követeléseinek megtagadására, vagy elutasítására.

Alig hihető, hogy a magyar zsidóság még öntudatára ne ébredt volna azon hatalomnak, mely az egységes zsidóságban rejlik; azért lehetetlen, hogy a zsidó ügyek egységes rendezése ne képezze a magyar zsidók közös törekvéseik és ambíciójuk méltó tárgyát! Már más alkalommal érintettem, hogy a »divide et impera« kárhozatos elvének alkalmazását felekezetünkre maga felekezetünk mozditja elő. Pedig van felekezetünkben elég intelligens elem, hogy ezen helyzet hátrányát átértse s átértse a kevésbé intelligens elemmel is.

Ha magunk nem emeljük felekezetünket arra a niveaura, a melyen az ország bevett vallásfelekezetei állanak, akkor ne várjuk senkitől, hogy a bevett felekezetekkel egy elbánásban részesítsen. Ha magunk hiusítjuk meg a felekezeti ügyeink rendezésére irányzott kezdeményezéseket, akkor ne panaszkodjunk arról, hogy egyenjogúságunk még mindig csak írott malaszt, mely sem politikai, sem társadalmi téren kellő elismerésben nem részesült, sem kellő érvényre nem jutott. Ha magunk nem küzdjük ki magunknak az egyházi autonomia csorbitatlan élvezhetését, ha magunk nem iparkodunk felekezetünknek közjogi elismerést szerezni, s ha magunk sem teszünk lépéseket az interconfessionális viszonyoknak a többi felekezetekkel való teljes viszonyosság alapján való rendezésére: akkor panaszkodjunk, hogy felekezeti ügyeinkben

a szolgabírák önkényének vagyunk kiszolgáltatva, hogy felekezetünknek közjogi állása biztosítva nincsen, hogy idegen elemnek tekintetünk hazánk társadalmában, melyet ez be nem fogad.

Lehetetlen, hogy felekezetünk tagjai be ne lássák, hogy a sült galambok ideje, ha egyáltalán volt valamikor, ma már lejárt; lehetetlen, hogy az a tapasztalat még ne vált volna közmeggyőződéssé, hogy miként az egyén és egyes osztályok, úgy a vallásfelekezetek is, csak abban a tekintélyben és állásban részesülnek, melyet erkölcsi eszközökkel és becsületes munkával maguknak kiküzdöttek. De lehetetlen az is, hogy felekezetünknek legnagyobb tagja csak úgy, mint legkisebb tagja minden áldott nap ne tapasztalja káros következményeit a felekezeti ügy rendezetlenségének; hogy ne érezze azt, akár a társadalmi érintkezésben, akár politikai jogainak gyakorlásában, akár cultur-szükségleteinek kielégítésében: hogy a zsidóság és hazánk többi vallásfelekezetei között egy ür van, melynek áthidalásához csak akkor köthetünk reményt, ha felekezetünk ügyeit, a többi felekezetek példája után indulva, mi is szervezzük; ha felekezetünknek közjogi elismerést kivivunk; ha elmaradt tagjainkat hazafias irányu művelődésben részesítjük; ha az erre kívánt áldozatokat bőségesen meghozzuk, szóval: ha felekezetünk mint felekezet, ép oly culturális missiót fog ebben a hazában teljesíteni s annak közéletének ép oly tényezőjévé lenni, mint az ország bevett vallásfelekezetei.

II.

Midőn a zsidó felekezet ügyeinek rendezéséről van szó, oly kezdeményezést kell contemplálni, mely a rendezés kérdéseinek complexumát öleli fel; apró-cseprő javítgatásokkal, kisebbszerű palliatív eszközökkel, lehet ugyan a helyzet egyes kirívóbb bajain segíteni, de maradandó alkotást csak egy olyan actiótól várhatni, mely, teljesen mellőzve a vallás és vallásgyakorlat kérdéseit, a zsidó felekezet mint egységes szabad vallástestületnek, úgy interconfessionális, mint közjogi viszonyait a teljes viszonyosság szervezeti, administratív és culturális kérdései széles önkormányzati alapon igyekszik megoldani.

Ha, mint eddigelé megkíséreltetett, pusztán

a zsidó felekezetnek az ország törvényes bevett vallásfelekezetei közé való felvétele, vagy önkormányzati joggal való felruháztatása képezi aspiratióink tárgyát; ha az elénkbe tűzött célokat egy olyféle rövid kis törvénnyel véljük elérhetni, hogy: »A zsidó vallásfelekezet törvényesen bevett vallásnak jelentetik ki«, vagy, hogy: »A zsidó hitfelekezet az önkormányzati joggal felruházott felekezetek sorába felvétetik«: akkor legyen szabad megjegyeznünk, hogy ily törvényes intézkedés után célunktól ép oly távol állanánk, mint annak megalkotása előtt. Mert ha felekezetünk törvényesen bevettnek nyilváníttatnék is, mindaddig, míg a keresztyén felekezetekkel való viszonyosságban nem részesítettünk, még csak vajmi keveset értünk el. Mindaddig, míg »a törvényesen bevett keresztyén vallásfelekezetek viszonyosságáról« szóló 1868: LIII. törvénycikk ki nem terjesztetik a zsidó vallásfelekezetre is, vagyis mindaddig, míg zsidó keresztyén vallásra áttérhet, de keresztyén zsidó vallásra nem; míg a zsidó és keresztyén között érvényes házasság nem köthető, s míg az ily vegyes házasságokból származó gyermekek vallása nem szabályoztatik: mindaddig más tartalommal és értelemmel fog a zsidó vallásfelekezet »törvényes bevettsége« birni, mint a melyet törvényeink a »törvényesen bevett vallásfelekezethez« egyébként kötnek; mert fog belőle hiányozni a »bevett vallásfelekezet« legfőbb criteriuma: a viszonyosság. Csak a viszonyosság állapítja meg a teljes egyenjogúságot a vallásfelekezetek között; mert beviszi ennek uralmát a családokba, hol az hussá és vérré válik, s a családok köréből ki az életbe. Csak a viszonyosság kölcsönöz és biztosít a vallásfelekezeteknek közjogi állást és elismerést.

A »zsidó hitfelekezetnek az önkormányzati joggal felruházott felekezetek sorába való felvétele« sem fogja a zsidó vallásfelekezet ügyeinek megoldását eredményezni; mert nem az önkormányzat, hanem a viszonyosság hiánya s ez utóbbinak következményei emeltek a zsidó és a keresztyén vallások között válaszfalat. Felekezetünk tagjai nem mondhatják, hogy önkormányzati joggal nem birnak, mert ennek kisebb-nagyobb mérvének felekezetünk községei ügyeik intézésében már az 1867: XVII. t. cz. meghozatala előtt is gyakorlatában voltak. Nem az önkormányzati jogkör kibővítése egymaga, hanem evvel kapcsolatosan a viszonyosság kimondása fogja tehát azt az ürt áthidalni, mely a zsidó felekezet és

»az önkormányzati joggal felruházott felekezetek« — értsd: törvényesen bevett keresztyén felekezetek — között létezik; a mint a keresztyén felekezetek sem ruházzák fel az egyházi autonomia egyazon jogkörével.

De a zsidó felekezetnek az önkormányzati joggal legszélesebb alapon való felruháztatása is csak akkor fog az eddigieknél nagyobb eredményeket előidézni, ha azt megelőzőleg, vagy egyidejűleg képesek leszünk oly **egységes szervezetet** alkotni, melybe hazánk összes zsidó hitközségei bevonatnak.

Ennek az egységes szervezetnek szükségét talán nem kell bővebben indokolni; legjobban indokolja ezt a mai szervezetlenség, mely — hogy csak egyetmást kiemeljek — megfosztotta a hitközségeket fennállásuk állandóságától; mely a particularisticus, önző és haladásellenes érdekek fejlődését a vallásszabadság szent nevében elősegítette; mely oly községek alakulását tette lehetővé, melyek a legprimitív felekezeti és művelődési szükségletek kielégítésére sem képesek; mely az önkormányzati jog élvezetét meghiusította, s az autonóm ellenőrzést kizárja s alkalmatlan állami vagy törvényhatósági közegekre ruházza; szóval; mely a vallásfelekezet egységét megtörve, a felekezetnek egyes községekbe való atomisálását előmozdította s így a zsidó vallásfelekezet ügyeinek rendezését, szellemi és művelődési nagyobb szükségleteinek kielégítését és fokozatos haladását lehetetlenné tette.

Ezeknek az állapotoknak véget vetni s megteremteni azt az egységes keretet, melyben hazánk összes zsidó polgárai fejlődhetnek, s ügyeiket önkormányzati alapon maguk intézhetik; lehetővé tenni az ellenőrzést önkormányzati hatóságok által; módot nyújtani a felekezeti tanügy és művelődési intézetek fejlesztésére; szóval: a fokozatos fejlődés és a rendelkezésgét biztosítani a felekezeti élet minden terén és vallásfelekezetünket a haza iránt tartozó kötelességeinek lerovására mindenkor képessé tenni: ebben látnám én az egységes szervezet főbb feladatait.

Az alkotandó szervezet — miként már tennebb érintettük — **gondosan kerülne minden a vallásos hitélet vagy szertartási gyakorlat körébe tartozó kérdést**, úgy, hogy a szervezkedés nagy munkájában legkisebb lelkiismereti áldozat meghozatala nélkül, nemcsak részt vehetne hazánknak »legghithivebb«, de bármely zsidó

polgára is; sőt elengedhetlenül szükséges is a vallási kérdések teljes mellőzése; mert különben a szervezet alkotásában egyik vagy másik árnyalat joggal tagadná meg közreműködését s így az egységes szervezet alkotása elérhető nem volna.

Az egységes szervezet megállapítására tehát egy újabb **izr. országos egyetemes gyűlés** volna egybehívandó, melyen az ország összes hitközségei méltányos és arányos képviselőket nyernének. Ezen újabb congressus határozatai **törvényesen becikkelyeztetvén, kötelező erővel** bírnának az **összes** magyar zsidóságra nézve.

Az állam — igaz — vallási kényszert nem gyakorolhat, de igenis kényszerítheti az összes magyar zsidóságot, hogy hitközségeik, mint oly testületek, melyek felekezeti célok elérése végett alakulnak s melyek az állam által ennek legmagasabb felügyelete épségben tartása mellett önkormányzati jogkörrel felruháztatnak, általuk közös tanácskozás útján, tehát ismét autonóm alapon megállapítandó statútumok szerint egységesen szervezkedjenek. Ez sem vallási, sem lelkiismereti kényszer; ez tisztán az állami s közigazgatási rend mellőzhetlen követelménye.

Félreértések kikerülése végett ki kell emelnem, hogy nem a congressusi szabályzatnak az orthodoxokra, vagy a status-quo pártiakra kerülő utakon való reácröszakolásáról lehet szó, hanem, figyelemmel az eddigi szervezkedési kísérletekre, az érdekeltek közreműködése s a kölcsönös érdekek lehető kiegyenlítése mellett egy oly szervezeti munkálat alkotásáról, mely hazánk összes zsidóságát újból egyesítve, a régi perpatvart és viszályokat megszüntetve, hitfelekezeti ügyeink életrevaló fejlesztésére megadná az alapot.

A congressus előkészítése és választási szabályzata szintén az érdekelt körök bizalmi férfiainak véleménye alapján volna megejtendő, kiknek kijelölése az izr. országos iroda és az országos közvetítő-bizottság előterjesztésére és tekintettel a különböző pártárgyak arányos képviselőtételére eszközöltetnék.

Összegezve a mondottakat, céljainkat csak úgy vélem elérhetőnek, ha, megszüntetve a felekezeti viszályt, egygyé leszünk s vállvetve oda

törekedünk, hogy felekezetünk közjogi állása törvényesíttessék és a többi felekezetekhez való viszonya a viszonyosság alapján megállapíttassék; ha felekezetünk szervezetét egységes alapon rendezzük; ha felekezeti autonómiánkat felekezetünknek a haladás és hazafias szellem irányában való fokozatos fejlesztésére felhasználjuk; ha a kor szellemének megfelelő községi administrációt, kulturális és humanitárius intézeteket létesítünk s a létezőket fejlesztjük; s ha felekezetünk elmaradt tagjait a cultura, a haladás és hazafias művelődés áldásaiban részesítjük.

III.

A zsidó felekezet ügyeinek rendezése oly tárgyalaton, mint azt eddig röviden körvonaloztam, nem tartozik a könnyen megoldható kérdések közé. Sikeres megoldása függ attól, vajon azon körök, melyeknek közreműködése és támogatása megkívántatik, hajlandók-e és képesek-e a megoldással járó nehézségekkel és akadályokkal megküzdeni?

A sikert meghiusító akadályok felmerülhetnek magában a törvényhozásban; de hajótörést szenvedhet ez ügy esetleg magában a zsidóság kebelében is. Lássuk ezeket egyenkint.

A mi a törvényhozást illeti, kétségtelen, hogy a zsidó ügyek megoldási kísérlete — következtetve a közelmúlt eseményeiből — sorompóba fogja szállítani az ecclesia militans-t, különösen a főpapságot a főrendiházban, s mindazokat egyebükt, kik vele egy nézetten vannak, s így sikeres keresztülvitele csak nagy küzdelmek árán lesz lehetséges. Mindazonáltal — feltéve hogy külpolitikai bonyodalmak a békét meg nem zavarják — a mostani időpontot alkalmasnak tartom egy, a zsidó ügyek rendezését célzó mozgalom megindítására és sikeres keresztülvitelére; különösen azért, mert a zsidóellenes hangulat már teljesen elhamvadó félben van s a közvélemény már szégyenkezve látja be, hogy az antisemitizmussal csuful felült az ultramontánok szolgálatába szegődött néhány bujtogatónak, s végre mert a jelenlegi szabadelvű kormány nemcsak az alsóházban bírja egy óriási szabadelvű pártnak feltétlen bizalmát, de a reformált főrendiházban is van elég támasza egy tisztán szabadelvű kérdésnek keresztülvihetésére; egészen eltekintve attól, hogy a kormány elnöke a korona oly mérvű

bizalmában részesül, mint minő előtte egy kormányelnöknek sem jutott osztályrészül. A kormány tehát, hacsak szabadelvűségét kockáztatni nem akarja, nem fog kitérhetni egy oly kezdeményezés elől, melynek omegája nem más mint a szabadelvűség alphája: t. i. egy hitfelekezet teljes egyenjogúsítása.

De vajjon e mozgalom, melynek sikere minden igaz-érzelmű és hazafias zsidónak legfőbb óhaját és legnemesebb ambícióját kell, hogy képezze, képes lesz-e felekezetiünk összes factorainak hozzájárulását megnyerni?

Vajjon megvan-e Magyarország zsidóságában az akarat, a lelkesedés, a rajongás, e mozgalmat megindítani? Meg van-e a szivósság, a munkakedv, az áldozatkészség ily nagy célok keresztülvitelére? Ez a kérdések kérdése.

Mert ha nincs meg, akkor dugába dől a kezdeményezés; szégyenletes kudarc lesz a mozgalom vége; ez maga pedig évtizedekre eltemetve. De aztán meg is nyugodhatunk önokozta sorsunkban; fatalistikusan megadással vehetjük a felekezetünk ellen szórt rágalmakat; hallgatag tűrhetjük az ellenünk intézett támadásokat és lenézést, mert akkor be kell vallanunk, hogy alárendeltebb teremtményei vagyunk az Istennek, mert a szabadságra és a jogegyenlőségre még meg nem értünk . . .

Nem, Magyarország zsidósága nem sülyedhetett a tespedés és élhetetlenség ily mély örvényébe!

Az utolsó évek izgalmai és megalázásai bizonyára tisztító tüzként hatottak hazánk zsidó polgáira. Az a vad hajsza soraink lazaságát bizonyára csak sűrűsítette, a széthuzó elemeket egymáshoz csak közelebb hozta. A zsidóság mint felekezet ellen szórt vérlázító rágalmak és lelketlen támadások lehetetlen, hogy az összetartozás érzetét fel ne keltették legyen még a legellentétebb árnyalatok között is; lehetetlen, hogy a solidaritás érzetét fel ne ébresztették legyen még azokban is, kiknek szellemi és érdekspharájuk egyébként kevés találkozási pontot rejt magában. A közeledés megtörtént; mert azok, kik az előtt keveset törődtek felekezetük ügyeivel, immár nagyobb érdeklődést mutatnak azok iránt s viszont azok, kik a felekezetiség egy másik szélsőségében leledztek idáig, már-már belátták particularistikusan és separatistikusan helyzetük tarthatlanságát, s concessiókat tettek a haladásnak és a művelődésnek. De járult ehhez még egy körülmény, melynek hatása ellen hiábavaló minden erőlködés, s ez a korszellem. Még az orthodoxia engesztelhetlen szóvivőit is

elhallgattatta. Ne feledjük: Az a generáció, mely, mint a jelenlegi, már két évtizeden túl élvezi a modern állam kulturális és politikai jótéteményeit, élénk érzékkel bír a politikai és kulturális továbbhaladás iránt is s tudja, hogy a haladás és szabadság megfér minden monotheistikus vallással s a polgároktól egy szemernyi lelkiismereti áldozatot sem követel. A régi szóvivők hajdan oly hatásos ijesztgetése, hogy a »művelődés veszélyezteti a thorát,« hazánkban ma már kevés jámbor hívőre számíthat.

Nem vélünk tehát tévedni, midőn abból a feltevésből indulunk ki, hogy a zsidó ügyek rendezésének kérdése immár készséges támogatásra számíthat Magyarország összes zsidó polgárainál; a zsidó felekezet még azon árnyalatainál is, a melyek régebben majd nyíltan helytelenítették, majd fagyos közönnyel fogadtak minden oly kezdeményezést, mely a zsidó felekezeti ügyek egységes rendezését vette célba. S itt legyen szabad újból két dolgot kiemelni, miket fentebb már bővebben érintettem. Az egyik az, hogy e mozgalom akarja a zsidóügyek rendezését, akar egységes szervezetet, teljes autonómiát és viszonyosságot; de nem akarja a vallásnak vagy vallás-gyakorlatnak reformálását, nem akar lelkiismereti kényszert és áldozatot; tisztán a közjogi, interconfessionális és administratív követelményeknek óhajta eleget tenni, kerülve minden oly kérdés feszegetését, mely a hívők benső foruma elé tartozik. Üdvözljön mindenki a maga módja szerint; de legyen rend, egységes szervezet, autonomia és viszonyosság!

S mert e célok senkitől lelkiismereti áldozatot nem követelnek, azért bizton reméljük, hogy egy ily mozgalom megindításában az orthodoxok és a status-quo-pártiak ép oly tevékeny részt fognak venni, mint a congressisták. Számítunk e nagy munkában a zsidóság összes tényezőire. Számítunk első sorban felekezetünk papjaira és hitszónokaira. Számítunk felekezetünk előljáróira és tanfőira. Számítunk összes intelligentiánkra: főrendiházi tagjainkra, orsz. képviselőinkre, íróinkra, tanárainkra, ügyvédeinkre, orvosainkra, községi hivatalnokainkra stbre. Szóval: számítunk mindenkire, ki hazánk zsidóságában jelleme, munkája, intelligenciája, neve és állása által befolyásra tett szert, s reméljük, hogy mindannyian lelkes apostolaivá lesznek e szent ügynek. Hassunk első sorban oda, kiki a maga kö-

rében, hogy népszerűvé tegyük a megindítandó mozgalom végcéljait; világosítsuk fel a népet az egységes eljárás szükségére és az eszközök felett. Vessünk véget a felekezetünk legfőbb érdekeit veszélyeztető szakadásnak, iparkodjunk a különböző árnyalatokat egyesíteni s vállvetett közreműködésre megnyerni. Tegyük mi, de tegyenek tulnán is félre minden személyes érdeket és önző tekintetet, hagyjuk el a kölcsönös gyanúsítást s sorakozzunk mint azon egy felekezet hű fiai azon egy lobogó köré, melynek közös jelszava: **felekezeti ügyeink egységes rendezése!**

Mutassuk meg, hogy nem tévedett volt a magyar zsidóság halhatatlan nevű jótevője, Eötvös József báró, midőn a congressust megnyitó beszédében ezt mondotta: »lehetnek önök között eltérő nézetek a zsidó testületek külső szervezetére nézve; lehet, hogy vannak, kik a vallásos szertartásokról eltérően, talán épen elentétesen gondolkoznak; de nem hiszem, hogy legyen valaki, ki mindnyájukkal egyenlő hévvel ne óhajtana az izraelita hitfelekezetnek fenmaradását és biztosítását; ki ne óhajtana, hogy az izraeliták ne csak mint egyének, hanem össze-sített erővel mozdithassák elő a közös haza érdekeit. Ez pedig úgy eszközölhető legbiztosabban, ha az izraelita polgárok összesége jelen szétszórtságából rendezett vallásos testületté szervezi magát s erőit egyesíti.«

*

Jelen emlékiratomnak nincsen más célja, mint a zsidó felekezet ügyeinek rendezésére hívni fel a figyelmet, s a sajtó útján adni kifejezést annak a sokak által érzett óhajtásnak: vajha megindulna egy mozgalom, mely a zsidófelekezet ügyeinek egységes rendezését tűzné ki célul!

Dr. Goldziher Ignác IV. felolvasása.

A rabbinismus.

A felolvasó ez alkalommal a rabbinizmusról szólott.

Kiindulva a babyloni fogság idejéből, bevezetésében azon páratlan jelenségre utal, hogy egy nép legmélyebb megaláztatása idejében szüli meg geniuszának legfenköltebb képviselőjét, kiben a prófétai idealismus oly magaslatokra emelkedik, hogy nálánál hathatósabban és igazabban a prófétai vallás aspirációit soha senki nem fejezte: Jezaiás második részének névtelen szerzőjét. A bizalom történeti hivatásában, melyet e próféta benne ébren tartott, a tu-

dat, hogy ők Isten papjai, kíséri a babyloniából megszabadult népet az ő hazájába. Az új társadalmi és népélet, melynek alapjait Ezra és Nehemia megvetették, már ezen tudatról tanuskodnak. A Kedusa, mint a népnek szentsége, mely általa Isten szolgája lesz, és mint egyéni szentség, mely az erkölcsös embert Istenhez, a szentség kutforrásához közel hozza: ez volt azon magasabb szempont, mely a fejlődő ritualismusnak, a kultusz szabályozásának, erkölcsi gondolkodásnak, a nép és egyéni életnek irányát megszabta, eszményét képezte. „Legyetek szentek“, ez a ritualis törvénynek, a vallásos élet formáinak alap-gondolata.

E szerint a törvényszerűség, mely a vallásos életet mint gyakorlatot és tartózkodást szabályozza, nem kívánt azon lélekölő formalizmus lenni, a milyenre néha sülyeszteni szeretik; mert az élet megszentése a legmagasabb föladat, melyre az ember törekedhetik, és egy nép szentsége oly magas-tos eszme, melyet sem a zsidó törvény előtt, sem utána más vallásos rendszer soha sem hirdetett. Az önmegszentelés, a szenvedélynek megfékezése, a törekvés a tökéletes életmódra, az Istenimádás tisztasága, a babonaság kiküszöbölése, különösen pedig az igazság, a szeretet és annak gyakorlati nyilvánulásai: ezeknek szolgálatában áll az a törvényszerűség, mely mi közöttünk talált legelőször kifejezést, egy népben, melynek bölcsői dala a gyűlölet és elnyomatás volt. Ez az a törvény, a melyről a zsoltár énekli: „Az Ur törvénye tökéletes, megvigasztalja a lelket.“

A törvény keretében, a szentség symbolumai közt kiváló helyet foglal el a Jeruzsálemben központosított kultusz, a templom, az ő papi szolgálatával; de a későbbi történeti alakulások folytán itt fejlődött hierarchikus szellem, melynek a főpap volt a középpontja, olyannyira fenyegette a zsidó vallás-harmonicus fejlődését, hogy a zsidóság életmentőjének nevezhetjük az ennek legyőzésére keletkezett mozgalmat: a rabbinizmust és annak előharczosát és ut-törőjét: a pharisäismust. Szinte érzem, — mondja a fölolvadó — hogy sokan fejet csóválnak annak hal-latára, hogy a pharisäismus és annak folytatása a rabbinismus, eleven fejlesztő elemet képviselnek a zsidóságban. Egy téves és a történelemtől hibázta-tott nyelvhasználat hatása alatt állva, azt hiszik, hogy pharisäismus alatt képmutatót kell érteni. Pe-dig a talmud, a farizäus szellem szállította, számtalan-szor és leghatározottabban mondja ki azt az igazsá-got, hogy a mi az egészséges szervezetben a rákfe-kély, az a vallásos életben a képmutatás, és Jannaï királynak a farisäus-párt ellenségének szavai: „Nem kell félni a farisäusoktól, sem azoktól, kik nem farisäusok, hanem félni kell a képmutatóktól“, eléggé

bizonyítják a fariseus szó jelen használatának hibásságát.

A rabbinismus, mely tágabb értelemben a farisáismust is magában foglalja, a prófétizmus nyomdokait követi, midőn a zsidóságot képessé teszi, hogy szabad alakulásban, függetlenül a jeruzsálemi templomtól és annak papi rendjétől, tér és időhöz nem kötve, teljesítthesse hivatását. Nem a papi kaszt, nem a templom kultusza, mely csak a közvetlen szomszédságban élő zsidóknak szólhatott, hanem a vallásos egyén lesz a zsidóság kiváló képviselője; ez az új irány, melylyel most találkozunk. És a körülmények kedveztek ezen új iránynak. Mert a zsidóság már a földkerekség legtávolabb részein el volt terjedve. A babyloniai fogságból csak kevesen tértek vissza és időszámításunk elején az Eufrates partjain zsidó állam is alakul, bár csak rövid időre, míg Adiabene királyai a Tigris partján a zsidóságra térnek; de már az előbbi századokban alakultak Antiochiában, Damaskusban, Palmyrában tekintélyes zsidó községek, eljutottak a zsidók a joniai szigetekre és az aegaei tenger szigeteire, innen Macedoniába, Görög- és Olaszországba. Cicero egyik jól ismert beszédje eléggé bizonyítja, mily számos és befolyásos volt az ő idejében a római zsidóság és Alexandriában zsidó vezérekre bízta egyik Ptolomäus a seregének vezetését. Ily körülmények csak segítségére lehettek az új iránynak, melynek keretében Jeruzsálem egy magasztos emlékké vált, mely felé a jámbor zsidó kegyeletes sóhajai fordultak ugyan, de mely a vallásos élet aktualitásában egy új fejleménynek ad helyet, a zsinagógának; az áldozati kultusz elveszti jelentőségét, midőn az egyéni vallásosság érvényesül, mely a rabbinismus egyik alapeszméje.

Hogy a haszmonäus család győzelmei által nagy hatalomra emelkedett papi és arisztokratikus körök nem igen üdvösnek bizonyult befolyását ellensúlyozza, fennen hirdeti a rabbinismus azon eszmét, hogy egész Izrael egy „papi birodalma“ Istennek és általánosítja mindazon törvényeket, melyeknek megtartása által a papok a szentséges élet magasabb fokán állók gyanánt tűnhettek föl, mint a nép többi részei. Az egész nép szentségével szemben elveszti jelentőségét és eltölpül az áldozat és a papság szentsége, a családi élet lesz a szentély, minden asztal egy oltár. A rabbinismus, bár nyilvánulásának formájában eltér a prófétismustól, szellemben megegyezik vele, mire mindig hivatkozik s e szavakkal: „A mint írva vagy“ támaszkodik. Benne csak a cheszed és kedusa eszméinek konkrét alakulásait látjuk; erkölctana, mely az agada irodalmában van lerakva és erkölcsi eszmékben oly gazdag, hogy fölülmulja korának valamennyi irodalmi termékeit, leginkább csak részletezése és alkalmazása az általános prófétai tanoknak.

A rabbinismus képviseli a szellem szabadságát

a vallásos tanban. A historiai rabbinizmus nem az a szellemi megmerevedés, melylyel a közép- és új-kor határain és azontúl találkozunk, hanem a szüntelen továbbképzés, időszerű fejlődés, mely mint szóbeli tan, megmenti az írott tant az elsatnyulástól, szellemét mindig megújítja, általában ennek alapján és szellemében, de gyakran új eszméktől áthatva, vagy megváltozott viszonyok és kemény szükség által indítva, vele szemben is gazdagítja a szabadság törvényei szerint folytonosan a zsidóság vallásos életét, figyelemmel gondolja a felekezet tényleges szükségleteit és igényeit. Hogy a rabbinismus nem követel örök érvényességet egyes alkotásainak és mindig azon tudatban él, hogy egy későbbi kornak szintén teljes joga van, úgy mint neki, fejlesztőleg hozzájárulni az előbbiekhöz, erről tanuskodik tiltakozása az ellen, hogy a szóbeli tan írásba foglaltassék. Nem akartak írott betűt teremteni, mely gyöngébb szellemű epigonoknak bálványává válhatnék, a mint tényleg sülyed is a rabbinikus szabadság azon arányban, melyben az írásbefoglalás külső betolyások érvényesülése által előrehalad. Ezen igazság mély érzése szólal meg Luzzatóban is, a judaizmus századunkban föllépett legjelesebb képviselőinek egyikében, midőn meg nem bocsáthatónak mondja Maimonides azon tettét, hogy ő az egész talmudi irodalomban szétszórt írásmagyarázási tevékenységet összefoglalta és kodifikálta, mintegy megállapodást teremtvén azon folyékony áramlatnak, melyet az irodalom élénk tár. Ha a rabbinismus nincsen — mondja a fölolvasó — mely nem a betűhöz ragaszkodott, hanem annak szellemét alkalmazta újjáalakítólag a zsidóságra, úgy nem szóllok ma negyedikben önökhöz a zsidóság fejlődéséről, úgy ma ott volnánk, a hol vallásunk egyik elsatnyult töredéke, a karaismus, mesterséges módon tengődik, megfogyva és megtörve éli látszólagos életét.

Mert épen eme ragaszkodás a betűhöz volt a karaitáknak nagy tévedése, melylyel magukra a halálítéletet kimondták. Ők nem bírtak érzékkel az iránt, ami történelmi uton alakult, nem látták be, miszerint szükséges, hogy a vallás, mely az élet minden igényeire kiterjed, ezek változásaival, mintegy régi gyökeréből eredő új hajtásokkal meggazdagodjék, megifjodjék; nem értették, hogy ezen új alakulások, melyek életerejüket és kötelező jellegüket saját értékükből és vallásunk szelleméből merítik, még akkor is bírnak létjoggal, ha ingatag is az a támasz, melyet neki a biblia egyes szavaiból kölcsönözni akartak.

A rabbinismus egyik kiválóan jellemző vonása, melyet a pharisáismustól örökölt, azon fölfogás, melynek értelmében a tóra magyarázatára és a vallástudomány képviselésére, nem bizonyos kiválasztott körök vannak hivatva és jogosítva, hanem egyedül a

tanultság, hogy a tóra tanulmányozása nem valami hivatásszerű foglalkozás, hanem minden egyes zsidónak egyformán szóló vallásos kötelesség. A rabbinizmus csak egy arisztokracziát ismer, a tanultságot, csak egy proletáriátust, a tudatlanságot. A tudatlan embert nevezték a m h o o r e z -nak, a mi szószerint lefordítva tulajdonképpen proletáriust, plebejst jelent. Ezen a farisäusek által terjesztett fölfogással megszűnik a papi rend származási jogcíme a vallásos vezetésre; minden más nemesség háttérbe szorul az írást magyarázó, a vallásos életet fejlesztő tudós méltósága, a t a l m i d c h o c h o m mögött és „a pogány is, a ki a tórát gyakorolja, olyan, mint a kohen gondol“

Ezen és hasonló mondásokban elevenen szemlélhető az a törekvés, hogy a tudomány attribútumai a papság attribútumai fölé helyezendők. De az írástudomány arisztokracziájától távol volt a tudósok elbizakodottsága és gőgje, melyet az „írástudótól“ már alig tudtak elválasztani; a tudományos foglalkozás mellett valamely munka vagy mesterségre kötelezve volt minden tudós, különben — úgy mondták — tudományának nem volt maradandó értéke és ezen írástudománynak, melyet elsajátítani általános kötelesség volt, nem annyira az elmélet fejlesztése, mint inkább az öntudatos, minden szolgai utánzástól ment vallásos élet volt a kitűzött célja, és épen e célnál fogva lett az egész nép vallásos hivatása, mely soha sincs befejezve, mely minden korra nézve meg-megújul. Minden későbbi nemzedékre és az azt alkotó minden egyes egyénre ugyan az a feladat hárult, mi elődeinek legnemesebb hivatását alkotta: foglalkozni a tórával, fejleszteni a vallástudást.

Ez a rabbinizmus; de ennek szelleme nem azokban él, kik értelemvesztett formaságok föntartásán erőlködnek, melyek egy bizonyos kor igényeinek megfelelően, maguk idejében jelentőséggel bírtak, de elvesztették jelentőségüket, midőn teljesen kimerült az eszmei tartalom, mely valaha nekik életet adott: ezek nem igazi képviselői a rabbiznimusnak.

A rabbinizmus nem rendszer, hanem módszer, melynek anyaga a fejlődésnek van alávetve; ezen módszer formái alapelve: A korszakok szellemi igényeitől igazított szabadság a holt tekintélyekkel szemben.

Neuwelt Armin.

A fővárosi kereskedővilág ismét szegényebb lett egyik legelőkelőbb alakjával; a fővárosi jótékony intézeteknek megint egyik gyámolát ragadta el a halál; számos budapesti egyletnek, társulatnak és az izr. hitközségnek is van gyásza. Alig temettük el Posner K. Lajost,

ismét a magyar zsidóság egyik számbavehető emberét vesztettük el f. hó 16-án Neuwelt Armin személyében.

Neuwelt Armin szegényen kezdte s a maga erejéből szerzett mindenfelé tiszteletet, közbecsülést, kitüntetések. Várpalotán született, (hol 100 éves anyja még most is él) s még fiatal korában került a fővárosba Munk & Comp céghez. Szorgalma, munkássága, megbízhatósága annyira kedvelté tették őt főnöke előtt, hogy nemsokára társul, majd vejéül fogadta. A kereskedői pályáról már jó ideje visszavonult; de azért idejét nem töltötte tétlenül; különösen a felekezeti jótékony-ságnak volt mindenkor lelkes pártfogója. Az izr. fiúárva-ház, a siketnémák intézete, a fővárosi szegények, árvák, özvegyek, elhagyatottak sokat regélhetnének jótékony-ságáról. Sok örömköny és hála jelezi e téren való működését. W a h r m a n n Mór orsz. képviselő a pesti izr. hitközség jelenlegi elnöke előtt több éven át, nagy úgyszeretettel és teljes odaadással vezette e hitközség ügyeit is.

De nemcsak felekezeti, hanem kereskedelmi intézményeink körül is vezérszerepet játszott: a kereskedelmi esarnoknak megalapítása óta egész halála órájáig ő volt az elnöke, tagja volt a „Pester Lloyd“ hirlap kiadó-bizottságának, a kereskedelmi banknak, a magyar serfőző részvénytársulatnak, a magyar-francia biztosító társaságnak igazgatósági tagja, a spódium gyárnak felügyelő tanácsosa, a kereskedelemi akadémia vezérbizottságának tagja stb. stb. És mind e tiszteletbeli állását a legnagyobb lelkiismeretességgel, szerénységgel töltötte be, amik az elhunytak kiváló tulajdonai voltak. Érdemeit elismerték mindenütt s maga a király is, keresk. tanácsosi czimmal és a Ferencz-József-rend lovagkeresztjével méltatta ezeket.

Neuwelt bár 73 évet élt, a legutóbbi időig mindig egészséges volt, mint a makk; csak néhány hónap óta betegeskedett. A téli idő beálltával rá akarták venni, hogy menjen Abbaziába üdülni, de családjától nem tudott megválni s valahányszor erről beszéltek neki, mindig — mintha sejtette volna közeli utolsó óráját, — avval a felelettel tért ki sürgetésük elől, hogy öreg embernek legjobb sora van otthon, övéi közelében.

F. hó 15-án amint sétájáról hazatért. szélhűdés érte s ágyba döntötte, hogy élve el ne hagyja többé. Neuwelt Arminban munkás, tisztas élet veszett el, mely a főváros legelőkelőbb köreinek gyásza. B r ü l l Miksa lovag, a németalföldi főkonzul s a Bécsben a napokban elhunyt R o s e n b e r g Frigyes szintén sógora volt. Özvegyén kívül egy fiú és három leánya gyászolja, kik közül a legidősebb E p - s t e i n F. bécsi bankárnak, a középső B r ü l l Iguác dr. angol alkonzulnak és a legfiatalabbik F r e u n d S. nagybirtokos neje.

Midőn a magyar kereskedelmi csarnok választmánya értesült a gyászseetről, rendkívüli közgyűlést hívott egybe és a felolvasás megtartását, mely f. hó 21-ére volt kitűzve, gyásza miatt elhalasztotta.

A temetés f. hó 17-én d. e. 10 órakor nagy pompával ment végbe. A halottas háznál a megboldogult szá-

mos tisztelője és barátja és mindazon egyleteknek képviselői, melyekkei az elhunyt hosszú, munkás életén át összeköttetésben állott, jelen voltak. Ott láttuk a fővárosi tanácsnak számos tagját, élén Gerlóczy alpolgármesterrel, a pesti izr. hitközség választmányát, W a h r m a n n Mór orsz. képviselő, elnök vezetése alatt, a kereskedelmi kamara tagjait Kochmeister Frigyes báróval, a magyar kereskedelmi csarnok tagjait, a budapesti kereskedelmi akadémia igazgató bizottságát elnöke Weisz B. F. kir. tanácsossal, Lánczy Leót, a keresk. bank és Mendl István, a serfőző-részvény-társulat képviselőjében, továbbá mindazon egylet előljáróságait, melyekkel a megboldogult összeköttetésben állt. Jelen voltak még Luczenbacher Pál főrendiházi tag, Falk Miksa dr., Chorin Ferencz dr., Ullmann Sándor dr., Neumann Ármin dr., Neményi Ambrus dr. képviselők. A halottas ház feketével bevont udvara, hol a ravatal volt felállítva, zsufolásig telve volt gyászolókkal.

A gyászszerrartást karének nyitotta meg, melyet Friedmann főkantor vezényelt. Utána Kohn Sámuel dr. rabbi megleghangu, szívhöz szóló beszédben méltányolta az elhunyt érdemeit. A gyönyörű beszéd után, mely mindenkit meghatott, a koszorúkkal egészen elhalmozott kopsót a halottas kocsira tették és a menet megindult. Elöl az izr. hitközségi iskolák és az izr. fiu-árvaház növendékei mentek, ezeket a zászló alatt kivonult több jótékonycélú egylet követte, ezt a gyászkocsi, mely után a vér- és közeli rokonok és a gyászoló vendégek következtek. A menetet a fogatok beláthatlan sora zárta be. Több utczában, merre a menet elhaladt, gyászuk kifejezésül a kereskedők, míg a menet elvonult, zárva tartották üzleteiket. A gyászszertartás végeztéig a kereskedelmi és váltó-törvényszék is felfüggesztette tanácskozásait.

A kerepesi uti zsidó temetőben Schwarz Ármin bankigazgató a kereskedelmi csarnok nevében, melynek a megboldogult alapítója és 20 évig egyhangulag megválasztott elnöke volt, lendületes és hatást keltő beszédet tartott, utána Sternberg Ármin, az izr. fiu-árvaház volt növendéke, emlékezett meg Neuweltről, mint az árvák atyjáról és végül az izr. siketnéma intézetnek egy növendéke mondott imát az intézet elhunyt jótévőjének lelki üdvéért.

Talmud- és Midrásból.

Történt már olyan is, hogy mérges légy halálát okozta a sasnak.

Nem mindenki menekül, a ki szökik, és nem mindenki szenved, a ki panaszkodik.

A bölos arról beszél, a mit tapasztalt, a balga arról, a mit hallott.

A szelid báránkat játszod: vigyázz! a farkasok komolyan vehetik szerepedet és felfalhatnak.

A jószívű vagyont azok élvezik, kik szeretik, a zsugoriét azok, kik gyűlölik.

Alig fogod elérni azt, a mit szeretsz, ha nem tudod tűrni azt, amit nem szeretsz.

Busulsz a multon és nem gondolsz a jövőre; pedig a Teremtő nem hátul, hanem elül teremtette szemedet.

Nem hinni balgaságokban, már nagy foka a bölcsességnek.

Kicsiny lábakkal nagyokat akarsz lépni? —

A leghitványabb eb nem egyszer a legkövérebb falatot kapja.

Légy
Élj a sorstól mikor legkedvezőbbnek tetszik.

*) Ki oly balga, hogy mérget vegyen, csak azért, mert bizik az ellenméregben.

Talmudista

H I R E K.

— A királyné, ő felsége, kiben Heine utján Halévi Jehuda iránt is érdeklődés támadt, hogy a középkor ezen legjobb zsidó költőjével közelebbről megismerkedhessék, könyvkereskedője által dr. Kaufmann Dávid pesti semináriumi tanárhoz fordult, hogy Halévi Jehudáról irt művét, melyet midőn a boroszlói szeminárium-ból 1877-ben kikerült irt, juttassa el hozzá.

— Ismét a százmilliós adomány. Mult év november 6-án vezércikkben emlékeztünk meg gereuti Hirsch Móríc bárónak a jótékony-ság történetében páratlan egy adományáról, melyet lapunk után az egész fővárosi sajtó közölt és mely méltó feltűnést keltett mindenütt. Jött azonban illetékes helyről a dementie, a miről a sajtó ismét tudomást vett és »az Egyenlőségből vett hirt« alaptalannak nyilvánította. Mi magunk is közöltük a dementiet, de kijelentettük, hogy párisi információinkat a czáfolat mellett is jónak tartjuk. Az utolsó napok lapunknak adatai igazak. A százmilliós adományról e hó 15-én bécsi és budapesti lapok egyszerre adtak hirt, még pedig, mint perfect dologról. Ötven millió frankot a báró Muszkaországban alapítandó zsidó iskolák számára adományozott (fentemlitett vezércikkünkben megemlékeztünk róla, hogy a báró főtitkára, Venetiani ur, a Muszkaországnak juttatandó alapítványok érdekében Muszkaországban időzik, mi teljesen megfelelt a tényeknek.) és közel ötven

millió frankot a báró Austria Magyarországnak, (kiváltképen Galicziának) és Törökországnak zsidó ipar- és kézműves iskolák felállítására juttat. Szép lett volna a lapoktól, ha eme utolsó hír regisztrálásánál megemlékeztek volna arról is, hogy a már 10 héttel ezelőtt az »Egyenlőség«-ből átvett, de aztán dementált hír tehát mégis valónak bizonyult.

— **Stöcker maga is** dementálta több lap által közölt ama hirt, mintha a német koronahercegnő fiának, Vilmos hercegnek neje, (Vilmos hercegné) őt, (Stöckert) születésnapja alkalmával személyes látogatásával kitüntette volna.

— **Szerencsétlen hetük** volt a magyar antiszemita-knak. Szabó Lajos, dunaszerdahelyi képviselő választása megsemmisítve és, a mi ennél az antiazemitákra nézve még nagyobb csapás: Csatai Zsigmond Békés-Gyulán képviselőnek lett megválasztva. Ha ez utóbbi teljesen agyon nem kompromittálja a magyar antiszemitizmust, akkor igazán nagynak kell lennie ellentálló képességének. — Nagy dolog történt e héten Komlóssy páterrel is. Jellinek Arthur dr.-nak szerdán tartott gyönyörű szűzbeszéde a szent atyát annyira kihozta sodrából, hogy még csütörtökön sem tudta, hogy mit beszél. Felhozta ugyanis, hogy nyitrai Pollák Lipót panaszt emelt a kormánynál, hogy az állami birtokoknak elárverezése egy bandának a monopoliumát képezi. A pater természetesen zsidónak nézte a bandát, pedig az egytől-egyig antiszemita-kból áll.

— **A budapesti ügyvédi kamara**, mely a folyó évre az ügyvédvizsgáló bizottságba 34 tagot választott, következő nyolcz felekezetünkbeli ügyvédet részesítette a kitüntetésben: Beck Hugót, Friedmann Bernátot, Löw Tivadart, Schmiedl Ignácot, Somogyi Miksát, Schreyer Jakabot, Stiller Mórt és Wolf Vilmost.

— **Szép alapítvány.** A nyiregyházai új főgymnasiumot f. hó 6-án avatták fel, mely alkalommal az igazgató által felolvasott jelentés azt az elismerésre méltó tényt is publikálta, hogy Haas Mór szabolcsmegyei nagybirtokos, nyiregyházai lakos, (a nyiregyházai izr. hitközség volt elnöke) a gymnasiumnak 3000 frtos alapítványt tett.

— **Az öreg Sie.** Így hívták egész Szabolcsországban majdnem egy fél század óta. Ismerte, legalább nevééről, mindenki; többen könyörületlenségét is tapasztalták, jóságát, áldozatkészségét nagyon kevesen, talán senki sem. Nem szép, tudom, így kezdeni nekrológot. (Az öreg Sie ugyanis a múlt héten meghalt.) Ha nem tud az ur jót elmondani róla, akkor ne mondjon semmit; így fognak talán egynehányan Szabolcsban vélekedni. Ezt tartanám én is, ha nem volnának Szabolcsban még több ilyen Siék, kik még nem haltak meg s kikre az intés nagyon is ráfér. Az öreg Sie élt hosszú életet, életet adott fiuknak és leányoknak, s szerzett, szerzett, szerzett, szerzett nagyon, nagyon sokat és — meghalt. Még a negyvenes évek kezdetén szegény korcsmárosa volt nagynevű Bóniss Samunak; a hatvanas években már Szabolcsmegye leggazdagabb emberének ismerték.

Leveleken történt halála előtt, mint értesülünk, 10.000 frtot hagyományozott családjabeli szegény árvaleányok kiházasítására; ez szép, de korántsem rontja le az életéről mondott ítéletet. Hol van egy iskola, hol egy jótékony intézet, mely alapítványát látta a többszörös milliomosnak? hol egy hazafias, vagy humanus tett, melyet nevével, áldozatkészségével összekötésbe lehet hozni? — Az öreg Sie legidősebb fia, Leveleki Mayer Léb Apagyon, ki már évek előtt túlszárnyalta atyját gazdagságban, a másik fia, Leveleki Márton Leveleken, a két veje: Klár Dávid Téthen és Fried Izrael Leveleken, kik szintén rengeteg vagyonnal rendelkeznek s kiket Szabolcs Rotschildjainak szokás nevezni: lehetne-e rólok, ha — a mit nem kívánok — ma meghalnak, más ítéletet mondani, mint atyjuk, illetve apósukról? Nem. A szabolcsi gazdag zsidók nagyobb része egyáltalán nem ismeri az onmorális kötelességeket, miket nagy vagyon birtokosára ró; nem ismerik sem mintha hazafiak sem mint zsidók. Ez ítélet kemény, de igaz. Fájjezen ítélet e sorok írójának is, ki maga is Szabolcsmegyei s kinek — hála felekezetünk jó geniuszának — oly gyakran van alkalma gazdag hitfeleink emberszerető nagy tetteiről beszámolni; de kellett ezt egyszer elmondani; hátha a kiméletlen igazság megteremné gyümölcseit. — Az öreg Sieről (eredetileg Lichtblau volt a neve, melyet a hetvenes években Levelekre változtatott) megemlítjük még hogy 96 évet élt; viruló színnek, kitartó egészségnek örvendett egész életén át; beteg nem volt halála előtt sem, meghalt halálküzdelem nélkül. Lefeküdt — írják nekünk — és elaludt örökre. Hymen kötelékébe négyszer lépett, utoljára 89 éves korában; gyermekei azonban csak első nejétől voltak. Életében háromszor osztotta fel vagyonát 6 gyermeke (3 fiu és 3 leány) közt; de mindig ujabban és ujabban szerzett s halála után ismét rengeteg vagyon száll gyermekeire, kik közül egyedül Leveleki Mór sényői földbirtokos válik ki humanus gondolkodása s nem mindennapi jótékonyága által. A megboldogult utódainak száma (gyermekek, unokák, dédunokák és másoddédunokák) meghaladják a százat.

— **Kiss Józsefet**, — mint levelezőnk írja — a nagykarolyi izr. ifjak önképző köre disztagjává választotta meg, s az erről szóló diszes okmányt már el is juttatta a költő kezeihez. — A költőről levén szó, azt az örvendetes hirt is jelenthetjük, hogy a magyar zsidóság életében korszakot alkotó egyházi énekeinek kiadásáról szóló előfizetési felhívását, melyről mi annak idején már megemlékeztünk, még a jövő hét folyamán kibocsátja s mi azt következő számunkban bemutatjuk t. olvasóinknak.

— **A trónörökös nő énektanítóje.** Niklas Selma asszony, a bécsi conservátorium tanárnője, kit Ste-

fania trónörökösné a napokban nevezett ki énektanítónőjévé — zsidó.

— **Rabbibeiktatás.** Szeniczen folyó hó 3-án tartotta ünnepélyes bevonulását az új rabbi, főt. Marmorstein Jehuda Arje, aki ezelőtt rövid ideig az ürményi zsidó községnek volt lelki pásztora, s a ki első rabbi állomásától kénytelen volt annak idejében a Bismarck által inaugurált új belpolitika következtében megválni. — Hogy a hitközségünk részéről rája esett választás csakugyan általános óhaj volt, kitetszett, midőn az említett nap virradott és városkánk apraja-nagyja ünnepi örömmel várta rabbink megérkezését. Reggel 9 órakor indult meg hosszú kocsisorban a dermesztő hideg daczára egy számos, a község színe-javából álló küldöttség a másfél órányira fekvő Jabloniczba, a hova az új rabbi már az előtte való nap este megérkezett. Valóságos diadalmenetben, mintegy 30 fogattal kísérték Szenicze. A helységben, melynek nagy tere és utcái előkelő kíváncsiakkal teltek meg, egy fiatal leány szép magyar dictióval, a diszes templom előtt pedig dr. Natzler ügyvéd üdvözölte csinos rövid beszéddel. Az általános várakozás és figyelem akkor érte el legmagasabb fokát, midőn a Mincha ima után fiatal rabbink a szószékre lépett és pompás székfoglaló beszédet tartott, a melyben hivatását és működésének programját fejtette ki. — Este az ünnepelt tiszteletére fényes lakoma volt. Általános a remény és meggyőződés, hogy Marmorstein rabbi urnak sikerülni fog ezen régebben oly tekintélyes és híres községet, melynek rabbiszekén híres és kiváló tudósok ültek, megint oly színvonalra emelni, mely méltó lesz multjához.

— **Kitüntetések.** Stockholmból jelentik, hogy a király születése napjának évfordulója alkalmával három hitsorsosunk is kitüntetést nyert. A Wasa-érdemjellel ugyanis Nachmann hitk. elnök, Hirsch A. mérnök és Lechmann E. kereskedő lettek dekorálva.

— **Új zsidó bíró.** Gyöngyösmelléken egy somogymegyei mezővárosban, a lakosság Schön Markus kereskedőt egyhangulag választotta meg a mezőváros bírójává.

— **A fővárosi izr. kézműves és földműves egyesület** folyó hó 16-án megtartott gyűlésén intézetébe 24 új növendék elhelyezését határozta el.

— **A nyitrai izr. népkonyha** buzgó elnökhasszonyához, dr. Pereszlenyi Henriknéhez Hirsch br. Bischitz Johanna, a pesti izr. nőegylet elnökhasszonya, utján 200 frtot juttatott a népkonyha céljaira.

— **A pancsovai izr. nőegylet** f. hó 14-én működési előadással egybekapcsolt táncmulatságot rendezett, mely minden tekintetben sikerült. Az estély jövedelme 300 frt volt, mi főképp Epstein Rudolfné, elnökhasszony, érdeme.

— **A zombori izr. hitközség** elnökévé Roheim Károly választott meg, (ki megválasztásakor B.-pesten időzván) táviratilag leköszönt. Azonban miután Roheim Károly ur időközben hazaérkezett, szombaton 11 órakor egy 8 tagú küldöttség kereste föl s újból felkérték, hogy az elnökséget vállalja el. A kérésnek Roheim ur engedett, s lemondását visszavonta. — Választmányi tagokul Perlesz Adolf, Grosz Samu, Goldstein Ármín, Spitzer Bernát, Dr. Sági Samu, Dr. Bruck Ármín, Dr. Pataj Ármín, Koralek Ármín, Deutsch Sándor, és id. Goldfahn Sándor választottak meg. Pótagok: Grünwald Ignátz, Dr. Molnár Gyula és Spitzer Jakab. Is-

kolaszéki tagok: Dr. Bruck Ármín, Weidinger Sándor, Schön Adolf és Holländer Ignátz. Pótagok: Goldfahn Sándor és Pollák Samu tanító.

— **A szegszárdi izr. hitközség** képviselőtestülete f. hó 7-én választotta meg iskolaszékének tagjait. A választásból a volt iskolaszék tagjai mindannyian egyhangulag megválasztva kerültek ki. E szerint elnök: Léva Ignátz dr., rendes tagok: Braun Bernát dr., Batori Dezső, Krón Sámuel és Pirnitzer Béla dr. A képviselő testület ezen választás alkalmával különös bizalmának és megelégedésének adott kifejezést, midőn az iskolaszék tagjait, a hitközségi alapszabályoktól eltérőleg, egy évig tartó megbízáshelyett, három évre választotta meg, hogy működésüket zavartalanabbul folytathassák a népnevelés terén.

— **Ó-kanizsai izr. nőegylet** f. hó 14-én fényesen sikerült táncmulatságot rendezett, mely az egyesület javára 357 frtot jövedelmezett, miből 97 frt fölülfizetések útján folyt be.

— **Rabbiból festő.** A berlini művészakadémián Goldmann Sámson nyerte el a Reichenheim-féle ösztöndíjat. Goldmann Kownoi (Orosz orsz.) születésű, és Oroszországban már egy kisebb község szegényes rabbihivatalát is betöltötte. De Oroszországból utóbb ki kellett vándorolnia; így jutott Berlinbe, hol festő-tehetséget ismertek fel benne s a művész-akadémia növendékei közé fogadta.

— **Esküvő.** Altmann Zsigmond fiatal kereskedő f. hó 18-án nagy és előkelő közönség jelenlétében vezette Nagyváradon oltárhoz Auspitz Piroska k. a-t, Auspitz Adolf nagyváradai jeles képzettségű izr. iskolatulajdonos és igazgatónak szép és szelleműs leányát. Schneckenorf rabbi ez alkalommal lendületes beszédet tartott.

— **Eljegyzés.** Weisz Adolf, gyöngyösi hitszónok és gymnasiumi hittanár eljegyezte Keiser Józsa k. a-t Nagy-Kanizsáról.

— **Jótekonyság.** A makói izr. nőegylet a város izr. szegényei között 10 öl tüzelő fát osztott szét, a mely célra eszközölt rendkívüli gyűjtésből 123 frt 52 kr. folyt be. — A makói takarékpénztár ugyanezen egyesületnek alaptőkéje javára 30 frtot adományozott.

— **A marokkói zsidók érdekében** az Anglo Jewish-Association a jelenleg Madridban ülésező európai hatalmak congressusához emlékiratot szándékozik intézni, melyben a marokkói zsidók sorsát oly célból ecsetelné, hogy sorsuk javítását eszközölje ki és hogy különösen az európai hatalmak képviselőitől igaztalan elnyomatásukkal szemben számukra védelmet kérjen.

— **Koburg Klementina hercegnő a zsidóiskolában.** Koburg Ferdinánd, Bulgária fejedelmének anyja, Szófiában időzése alkalmával meglátogatta az odaváló izr. iskolát, hol a zsidó iskolaszék tagjai fogadták és az iskolaigazgató francia nyelven üdvözölte. Azután bemutatták az iskola helyiségeit. Az iskola leányok egy, ez alkalomra készített, pompás, himzett vánkost nyújtottak át neki s egy gyönyörű csokrot, mely ajándékokat a hercegnő igen szívesen fogadta, s a látottak fölött teljes megelégedésének adván kifejezést, az iskolának 500 frankot adományozott.

— **Franchetti br. és Gladstone.** Florenzből írják nekünk, hogy Gladstone angol miniszterelnök téli tar-

tőzkodásra odaérkezett, miről Fanchetti br. Rotschild br. sógora értesülve, hozzá titkárával a következő levelet küldte: „Parkommal kis tölgy erdő határos, és fáim előtt mindég tiszteletreméltó halálnak fog tetszeni ha olyan kitűnő államférfiúnak mint ön, fejszéje alatt fognak elhullani.“ Gladstone erre a következő humoros választ írta: „Éles, ködös climánkban szükséges, hogy testmozgás útján melegedjünk fel; az enyhe, langy éghajlat alatt, örömmre fog szolgálni Önnél megjelenhetni, de ezen látogatás alkalmával nem akarok a fejszével élni.“

— **Az északamerikai egyesült államok törökországi követéhez,** Strausz Oszkár hitsorsosunkhoz, a new-yorki Kochvő Czion egyesület Konstantinápolyba 200 dollárt küldött oly célból, hogy juttassa el a palesztinai I'szod Hámoló földműves koloniához.

— **Bezárt zsidó iskola.** A »Barsvármegye« írja, hogy Malonyán a zsidó iskolát, melyet 1887, nov. 1. óta tartottak fenn, a kir. tanfelügyelő és a járási szolgabíró, miután állítólag sem az iskola fenntartói, sem a tanító miniszteri engedélyt nem mutathattak fel — bezáratták.

— **Budai Goldberger Róza** emlékére, ki mult hó közepén hunyt el Bécsben, a fővárosban székelő »Első magyar izr. temetkezési egyesület« f. hó 16-án gyászistentiszteletet tartott.

— **Londoni zsidók az orgona ellen.** A londoni Dukes-Place zsinagógában a mostani chanuka ünnepélyek alkalmával az orgonán világi zeneműveket adtak elő, minek folytán a londoni zsidók Adler Náthán dr. főrabbijukat megkeresték, hogy tekintélyét érvényesítse teljes mértékben, és hogy ezentul nem vallásos zeneművek előadását a zsinagóga orgonáján tiltsa be.

— **Majna m. Frakfurtban** a zsidó népiskola számára, mely egyre látogatottabbá lesz, új épületet emelnek. Az új iskola-épület költségeihez még a mult évben 100,000 márkával járult egy ismeretlenül maradni óhajtó jótévő; különböző adományokból pedig ugyane célra 46,650 márka gyűlt össze.

— **A francia antiszemitizmus faskója.** Drumont Ede letűnt az antiszemitizmus paprikajancsi szinpadáról. Terveivel együtt ő is a sutba került. Drumont német sógor elvtársai példáját akarta követni és antiszemita ligát teremteni. Meg is mozdított minden követ, Párisban, Bordeauxban, Lyonban és Marseilban. „Bizalmi férfiai“ mindenfelé gyűléseztek és persze mennyre földre esküdöztek, hogy megteremtik a ligát; de az eskünél tovább nem jutottak el; a francia antiszemita liga — fellegvárnak bizonyult. Ugyanígy jártak avval a tervükkel is, mely szerint a Bourbon — palotában parlamenti antiszemita frakciót akartak teremteni. Az egész francia kamarában — becsületére legyen mondvá — nem akadt egyetlen egy képviselő sem, aki antiszemita bukfenczekkel akart volna hirhedtségre szert tenni. Ugyancsak Drumont pedig minden erőfeszítése dacára sem tudott mandatumhoz jutni. Mindebből konstatálható, annak a nagy hühóval felcseperedett francia antiszemitizmusnak — haldoklása.

— **A tuniszi zsidók helyzete,** melyet a francia kormány közegei mostanában oly igen megnehezítettek, javuló félben van. A francia hatóságok és az olasz zsidók közt egyre növekszik a békes han-

gulat. Ezen öröndetes körülményre nagy befolyással volt az olasz kormány diplomácia közbenjárása. De úgy tetszik, a Vatikánban is belátták, hogy Lavigerie biboros izgatásai rossz fa a tüzre. Lavigerie biboros, egy fanatikus pap és olaszfaló, volt az, ki a tuniszi zsidók sorsát még jobban elmérgesítette, midőn azon papokat pártolta különösen, kik a szószékről hirdették az antiszemitizmust. Most ennek is elejét vették.

— **Olaszországnak egy jeles fia** hunyt el, Consolo Benjámín személyében Florenczben, ki az olasz irodalom egyik legképzetebb és legtehetségebb tagja volt. Consolo Benjamin a zsoltárok, Hiob könyve, Jeremiás siralmi stb. kitűnő fordításával tett szert hírnévre. Anconai születésű volt, de élete legnagyobb részét Florenczben töltötte, hol a zsidó hitközség titkári állását is viselte. Fiát Olaszország legjobb hegedűművészei közt emlegetik.

— **A new-yorki orth. zsidók,** kik apró hitközségeket és egyesületeket képeztek, egy hitközségbe olvadtak össze, mivel belátták, hogy különválva sem vallásos, sem humanus intézményeik nem felelhetnek meg feladatuknak. A sok apró hitközség és egyesület képviselői mult hó elején gyűléseztek s József Jakabot a vilnai (Németország) orth. rabbit egyhangulag lekipásztorukká választatván, ezt véle táviratilag azonnal közölték is. A vilnai rabbi megválasztását örömmel fogadta és állását nem sokára el is foglalja New-Yorkban, hol a 100,000 lelket meghaladó zsidóságnak nagy része az orth. árnyalathoz tartozik.

— **Aranylakodalom.** A hamburgi hitközség legidősebb hitközségi tagja és előljárója Liebermann december 31-én ünnepelte nejével, szül. Zender Emiliával aranylakodalmát. A hitközség valamennyi előljárója kísérte a jubiláló házaspárt és gyermekeit a fényesen kivilágított templomban elhelyezett ülőhelyekre. Leimdörfer dr. rabbi szép ünnepi beszédet tartott és Schönfeld József hitközségi elnök a hitközség nevében emléklapot nyújtott át nekik. Miután legfiatalabb unokájuk arany myrtus ékszer nyújtott át az ünneplő párnak, a templomból a Liebermann-pár lakására vonultak a jubilálók, hol a különböző jótékony egyesületek üdvözlését fogadták, melyeknél e nap emlékét is nagyobb adományokkal tették feledhetlenné.

— **Orosz zsidók Angoiországnak.** Az orosz vagyontalan zsidók olyan számosan mennek Angolországba, hogy a parlamenti körök avval a kérdéssel kezdenek foglalkozni, mint lehetne a külföldről bevándorló, vagyontalan zsidók letelepedését megakadályozni.

— **Haláležás.** A zentai izr. hitközséget — mint tudósítónk írja — nagy csapás érte. F. hó 15-én meghalt Braun Jakab, köztiszteletben álló polgár, városi képviselő, több egyesület alapító- és pártolótagja és az izr. hitközség 30 éven át volt hivatalnok, élte 67-ik évében. Temetése nagy pompával ment végbe. A város intelligentiáján kívül több egyesület, köztük a tűzoltó-egyesület teljes díszben, kísérte örök nyugalomra. Gyászbeszédet Braun Ignác, az elhunyt fia, továbbá Klein Salamon, zentai rabbi és az adai rabbi tartottak.

Előfizetési felhívás!

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük január végével lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	7 frt — kr.
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak:

egész évre	6 frt — kr.
fél évre	3 frt — kr.
negyed évre	1 frt 50 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körút 3. sz.

Azon tisztelt urakat, kiknek ajánlás folytán ismételve küldtük meg lapunkat, anélkül, hogy erre előfizettek volna: tisztelettel kérjük, jelen számunk vétele után méltóztassanak vagy az előfizetési összeget beküldeni, vagy pedig e lapot hozzánk azon megjegyzéssel származtatni vissza, hogy küldését szüntessük be.

KADIS.

— Kompert Lipót beszélya. —

(8. folyt.)

Mayernek Löw Jakabbal volt jelenete után 10 nappal oly valami történt, ami a sötétsors utjait teljes világossággal tüntette fel.

Hosszubojt napján, úgy körülbelül délután 2 órakor, mikor az emberek a nagy zsinagógában buzgó imába voltak elmerülve, a városházán megkondult a vészjel. Megrémülve rohant ki a templomból mindenki, a férfiak halotti ruhájukban, a nők az ijedtségtől és böjtöléstől halotthalványan, köztük a gyermekek, kikre e pillanatban senki sem ügyelt, sirva riva keresték szüleiket. A gyár épületben tűz ütött ki; sűrű gőz gomolygott az egész utcában. Ha a gyár gyulladt ki, egy ház sem volt biztonságban. Ide özönlött, tolongott minden ember. Hogy a tűz színhelyére értek, legnagyobb örömeikre azt vették észre, hogy a mentés már felerészben megtörtént. Jákó egy fenekére fordított hordó tetején állt és erőteljes vezényszóval vezette a mentési munkálatokat, melyeket a sok gyári munkás pontosan és készséggel végzett. E munkája közben, hogy a tenger halottas ruhás embert látta maga körül, a hordó tetejéről vigan szólt le hozzájuk:

— Nemde emberek, ilyesmi nem tilos jom kipur napján, ez ellen a talmudnak mi kifogása sem lehet?

Löw Jakab, ki hozzá legközelebb állt, boszusan nézett fel Jákóra — mert az évnek e legszentebb napján bántotta őt az ilyen beszéd, ámbár Jákó különben egészen helyes kérdést tett — s észrevette, hogy

a magyar fiu fényes ajkai titkot árultak el... Jákó pár pillanattal előbb — erre Löw Jakob kész volt megesküdni — evett. A kiengesztelődés szent ünnepén! a mindenható Isten rettegett ítéletnapján!

Löw Jakab érezte, hogy boszúsága fejébe száll, de magába fojtotta. Ez az idő nem arra való volt, hogy felháborodásának kifejezést adjon.

Nem sokára rá el volt a tűz fojtva és az emberek, mert időközben leszállt az est, a zsinagógógába zárimára mentek.

Az estelinél azonban azonnal kitűnt, hogy Löw Jakab a magyar fiut fejéből nem tudta kiverni. Még alig evett valamit, hogy a teli tálat messze eltolta maga elül.

— Azt hiszem, méreggé válik bennem — szólt evődve — ha még csak egy falatot nyelek is le.

Eszter csodálkozva és aggódva tudakolta azonnal a beszéd okát.

— Mérgelődöm, hogy vannak olyan rossz emberek, kik megromlott szívükkel még csak annyira sem vihetik, hogy a szert jom kipur tisztességében ne essék kár. Hát egy ily jött-ment nem tud önmagának ura lenni és sóvárgó gyomrát az évben legalább ezen az egyetlen napon féken nem tarthatja?

Eszter természetesen azt kérdezte, kit gondol?

— A könyvelőt gondolom — szólt dühösen — a ki a gyárban dolgozik és Jákónak hivatja magát. Nem zsidó szülők gyermeke ő? Nem zsidó anya szülte-e őt? De én ezekkel az én tulajdon szemeimmel felismertem hogy ez a jött-ment evett, jóllakott tor-kig, hogy a zsir is csak úgy csepegett az ajkáról.

Eszter k ssé tartózkodva jegyezte meg, hogy az embereket pusztán a külszin után nem volna szabad elítélni.

— Csak véd! — kiáltá Löw Jakab. — Ám engem elönt az epe, ha erre az emberre gondolok, ki elég merész községünkben ily rossz példát mutatni. A mi mindenkire nézve szent, annak az egyesre nézve is szentnek kell lennie. De Eszter — folytatá egyre növekvő izgatottsággal — mondok én valami mást is. A ki előtt Isten törvénye nem szent, hogy lehetnek az előtt a közönséges lét és társadalom törvényei szentek? Azt hiszed, ha én gyáros volnék, reá biznám üzleti könyveim vezetését? És, lásd, mi a könyv és pénztár a felsőbb jóhoz képest! Azt hiszed, nem akad majd jó zsidó szülő, ki azon hitben és reményben, hogy tisztességes vőhöz jut, rája gyermekét és talán egyetlen magzatját bizza? Eszter így kell felfognod a dolgot és nem másképp. Egy ilyen feláldozott gyermekre kell gondolnod, ha ezen ember rosszságának egész értékével tisztába akarsz jönni és a gyermekekre kell gondolnod, kiknek egykor ő lesz az atyjuk. Tudhatnak-e és fognak-e valamit tudni az Istenről? Neve se kerüljön köztünk szóba!

Halk sikoly szakította félbe. Blúmele elájult. Fehér arczzal mint a kréta és lehunyt szemekkel hanyatlott széke támlájának s karjai élettelenül lódulnak le öléből.

(Folyt. köv.)

Szerkesztői pósta.

Válasz egy katolikus pap kérdésére.

Biztosítását, hogy nem antiszemita, ép oly szívesen veszem, a milyen készségesen válaszolok kérdésére. Tagadhatatlan, hogy a keresztény vallás megalapítójának fellépése, az eredményeket tartva szem előtt, a világtörténelem, nem egyik, hanem határozottan a legegypochálisabb mozzanata. Hogy van már most az, hogy az a nagyszabású mű, mely Jézus fellépése előtt, kor és után készült, és készült ugyanannak a népnek fiai által, melyhez Jézus maga is tartozott: azt a nagy eseményt — Főtisztelendőséged hivatkozik erre nézve zsidó papok állítására — alig, hogy megemlíti? Nemde röviden ez a kérdése? — Ime a válasz:

Jézus fellépését, bármily nagy is lett hordereje a későbbi korra nézve, nem tekinthették oly rendkívüli eseménynek, mig működött és még nagyon, nagyon sokáig halála után sem. Sem Rómában, sem Palesztinában nem állmodták, hogy az a fiatal rabbi ott Jeruzsálemben, kinek reformtanaiért leginkább a kézművesek és munkások lelkesültek, majdan közel a fél világot felölelő vallásnak lesz a megalapítója. A pártokra szakadt zsidó birodalom, melyben már akkor különben is a rómaiak parancsoltak, nem is tűnt fel oly nagyon, hogy egyik, vagy másik párton egy rabbi új eszmékkel és törekvésekkel lépett fel. Jézus törekvései nem tetszettek sem a római helytartónak, sem a zsidó nemzeti pártnak. A pártvillongások azok közt a szerencsétlen viszonyok közt nem egy, de sok ezer zsidót vittek a keresztfára, (Jannai, zsidó király uralkodása alatt egyetlen napon 800 zsidó sóhajtott ki lelkét a keresztfán) s arra került Jézus is. Ez egy. Másodszor megjegyzem, hogy áll ugyan, miszerint a Talmudban Jézus története feljegyezve nincsen, de feljegyezve volt. Bizonyára van tudomása róla, hogy a Talmudot létezése óta 3 ízben erős „purificatio“-nak vetették alá s ilyen alkalmakkor törölték mindazon dolgokat, melyeket egyik, vagy másik zsidó renegat-feladó a kereszténységre nézve sértőnek mondott. Az pedig, hogy a Talmud Jézus Istenségét el nem ismerte, könnyen elképzelhető.

Kezeim közt van egy könyv, (szívesen rendelkezésére bocsájtom Főtisztelendőségednek is) — nincs rajta, megnevezve sem az auctor, sem a kiadási hely — címe »Cheszronosz Hásász« (ami a talmudból hiányzik) s ez tartalmazza mindazon helyeket, melyeket az utolsó purificatio alkalmával a talmudból kitöröltek. Ezekben a jegyzetekben igen sokszor fordul elő »Jisój Hánóczi« (Nazareabeli Jézus) neve. Jisójt ezen jegyzetek *Mirjam és Pandira* fiának mondják, mig Mirjam férjét *Papus Jehuda* fiának nevezik. Fel van említve, hogy Jisój »korov l'mal-

chusz« volt, azaz: *közel állott a királyi házhoz*, (rokon-ság, vagy összeköttetés folytán, ezt nem tudtam megállapítani) és hogy csak ennek köszönhetette, hogy 40 nappal az ítélet végrehajtása előtt kihirdették Jeruzsálem utcáin, hogy »a ki fel tud hozni valamit Jisój védelmére, jelentkezzék és mentse meg!« Ezt az eljárást követték ugyan minden halálraítélttel szemben, Jisójjal szemben azonban, minthogy bűne *felségsértés* volt, csak azért követték, mert »korov l'malchusz« volt. (Ez utóbbi körülmény már benne van az újabb kiadású talmudban is. l. Szinhedrin traktatust 43. lap első oldal). Az ítéletet, minthogy nem hozhattak fel semmit védelmére, Pessach ünnep előestéjén végrehajtották. (Év és nap nincsen meghatározva.)

Jisójnak az említett »Cheszronosz hásász« feljegyzései szerint öt kedvencztanítványa volt: Mószej (magyarul: Mikor), Noki (Tiszta), Néczer (Növény), Buni (Fiam) és Tódo (hálaáldozat). Mind az 5 arra hivatkozott a rabbik előtt, hogy megjelenésök meg van jósolva a szentírásban. Mószej hivatkozott eme versszakra: »Mikor jövök és látom Istennek arcát« (Zsolt. 42) a mire egy rabbi így válaszolt: Ha ilyenekből akarsz következtetni, akkor a szentírásból kiolvashatod halálítéletedet is; mert írva van (Zsolt. 41) »Mikor meghaljon és elveszen az ő neve.« Noki erre a versre hivatkozott: »A Tiszta és az igaz meg ne haljon« (Mózes 2. könyve 23) a rabbi erre azt felelte, hogy a szentírásban azt is olvassuk: »Tiszta titokban öletik meg« (Zsolt. 10). Néczer Jezáiaszt idézte, hol írva van: »Növény viruljon az ő gyökereiből« (Jez. 11) Jezáiasban egészen mást is olvashatsz, válaszolt a rabbi; azt, hogy »Ki fogsz löketni sirodból, mint utálatos Növény« (Jez. 14). Buni Mózes könyvében talált vonatkozást a nevére a »Fiam, elsőszülöttem, Izrael« kezdetű versben. (Moz. 2. könyve 4). Ugyanabban a fejezetben azt is olvashatod, haagzott a rabbi felelete, hogy: »Ime megölöm Fia dat, elsőszülöttedet«. Tódo ezt mondá: Dávid király 100. zsoltárát így kezdte: »Ének a Hálaáldozatra«. Az 50. fejezetben, szólt gunyolva a rabbi, Dávid király egészen más ítéletet mondott felőled, mert ott írva van, »A ki levágja a Hálaáldozatot, az engemet (Istent) megtisztel.« — Előttem ezek után bizonyos, hogy ugyanazok a rabbik nemcsak az itt említett hivatkozásokat a szentírásra czáfolták meg könnyen, gunyolva, majdnem játszva, de megczáfolták a szentírásból bizonyított Jézus küldetését is, csak hogy ezeket a helyeket bizonyosan még az első purificatio alkalmával törölték; törülhettek akkor még mást is Jézus életére vonatkozólag, mi a századok során a zsidók emlékéből is kitöröltetett.

Meg kell említenem azt is, hogy a nevezett gyűjtemények szerint a talmud erősen megrójjá Jehosua ben Perachját, a szinhedrin legelőkelőbb tagját azért, mert »Jisójt, ki megakart térni, durván visszaütötte.«

Ennyit tudok, többet nem mondhatok.

A szerkesztő.

P. B. dr. urnak N. V. Roszul értesült. Wahrman Izrael nem galicziai, hanem ó-budai születésű volt. Mint a pesti zsidó hitközség rabbija 22. évig (1804-től 1826-ig) működött. Őt fiut hagyott hátra: Mayer Wolfot, Jehudát (ki haláláig, 1868-ig rabbiassessor volt Pesten) Dávid Józsefet, Ábrahámot (hires talmudtudós, rabbija volt Nagyváradnak) és Hezekiél. Wahrmann Mór és Sándor Mayer Wolfnak a fiai.

K. J. Z. A legjobb felvilágosítást ez ügyben dr. Jellinek Adolf, bécsi hitszónok (Seitenstättengasse 4' Wien) adhatja.

Határszéli iskolaszék. Irgalmas Isten, elhagyottak és tanítók Istene! hogy milyen lehet ez az ügy pártatlan előadásban! Hisz az zsarnokság, a mit Önök elkövettek és mit olyan szörnyű hidegvérrel leírnak; és még Önök emelnek panaszt! Csak úgy dobálóznak a „kompetenciá“-val; de hát, uraim, embertelen ség csak nem tartozhat senkinek a hatáskörébe! Milyen jámbor lélek lehet az az Önök szerencsétlen tanítója, hogy még nem jelentette fel Önöket a — fenytő bíróságnál!

G. J. főt. urnak Mohács. Ezt a szempontot minden kérvény hangsúlyozta; a miniszter ur előtt tehát nem maradhatott titoknak. — Az evangéliumból való idézetet illetőleg bevallom, hogy nem értem, miképen akarja Tisztelendőség ebből következtetni azt, hogy Jézus szombaton nem írt, és ha ezt már érteném is, még mindig nem tudnám megérteni, hogy mennyiben tartozik ez miránk? Üdvözlöt!

Kerületi rabbi. Legjobb, ha ügyét az országos iroda elé viszi (Fürdő utca 10).

Jegyző. A pesti zsidó árvaházon kívül, tudtommal, még csak Aradon van egy zsidó árvaház, melyet nagy jótékonyaságáról ismert bold. Deutsch Ignác, (hatvani Deutsch Bernát atyja) alapított.

Scorpió. Önnek teljesen igaza van abban, hogy az Ön által aláírt cikkért nem a szerkesztő a felelős. Csakhogy bizonyára Ön sem szeret oly korcsmába járni, hol a vendégek verekednek, ha a csapláros mindjárt a legjámborabb ember is. A vendégek garázdálkodásának tehát mégis csakis a korcsmáros issza meg a levét.

Bona fide. Mennyire csalódik! Cikke még nem is látta papirkosarunkat. Mihelyt atvettük, kiszedettük; hanem aztán épen itt rekedt meg a dolog.

P. J. A urnak, K—P—n. Ugyanaz nap, melyen megrendítő panaszát vettem, egy látogatás alkalmával a következő adomát haloltam: Reb Avrumele Jaden nem volt ugyan valami nagyon jártas a zsidó tudományokban, de azért nagyon szeretett volna „lamden“-nak látszani. A zsidók azonban, kivált a régi nagy községekben, ilyen dolgokban tudvalevő kisé csökkönyesek és nagyon jól megnézik az embert, mielőtt »tudós«-nak elismerik. Reb Avrumele nem ismerték fel. Egy szép napon arra a gondatra jutott, hogy őt bizonyára csak azért nem méltatják, mert hiányzik neki az igazi »lamden«-öltözete. Ezüstfejú nagy bot és hosszú zsipecze csakhamar meg lett szerezve és emberünk leirhatatlan grandezzaival teljes ornatusban mutatkozott hitsorsosa: előtt. A hálálán emberek azonban a lamdent megillető tisztelet helyett, roppant hahotával fogadták a rabbinusnak öltöztetett reb Avrumelét, ki roppant elkeseredéssel szívében lakása felé iramodott. Egyszer csak — oh mily égi hangok! — elül is, hátul is, oldalt is „Zsidó rabbinus! zsidó rabbinus!“ hangzik feleje egy kórus. Repültek feleje kövek és, de mit jelentettek ezek a »zsidó rabbinus« édes hangoztatása mellett. A kik a becsvágyó embert így megtisztelték, a keresztény iskolás gyermekek voltak, kik, jó szokás szerint, a hosszukabatos zsidót megcsufolták, megdobálták. Midőn reb Avrumele haza érkezett, kedves feleségéhez így szólt: »Gite! lélben! hidd el nekem, hogy az igazi becsületet csak a keresztények tudják megadni az embernek.« — Önben, tisztelt uram, saját állítása szerint, a jegyző is, a kasznár is meg a kath. pap s rég felismerték a zsidó tudóst, míg saját hálátlan hitsorsosai még a vallás-tanítást sem akarják rábizni. — Vajjon miért nem? —

Pályázat.

Az **egri** izr. hitközség hitszónoki és anyakönyvvezetői állomásra pályázatot hirdet.

Évi fizetés **1200** frt, szabad lakás és a törvényes anyakönyvi díjak.

Ezen állomásra, a mely f. évi április 1-én töltendő be, csak is oly magyar állampolgárok pályázhatnak, kik a budapesti szemináriumban nyertek rabbi-képzettséget.

Próbászónoklatra csak a meghívottak jelenhetnek meg és az utiköltségek csak is a megválasztottnak térítetnek vissza.

Kellően felszerelt pályázati kérvények f. é. február végeig aláírt előjárósághoz küldendők be.

Eger, 1888. január 11-éni

Kohn Jakab s. k.,

hitközségi elnök,

Pályázat.

A **pécsi** izr. hitközségnél legközelebb segédjegyző jön alkalmazásba. Megkivántatik, hogy az illető a könyvelésben elméletileg és gyakorlatilag alapos képzettséggel, a magyar és német nyelv tökéletes tudása mellett a héberben is jártassággal birjon és állapotára nézve nőtlen legyen. A kellő okmányokkal felszerelt folyamódványok 1888-ik évi február hó 1-éig beküldendők

az előjárósághoz.

Pályázat.

A **budai** izr. hitközségben 1881. évi május 1-én **600** frt évi fizetéssel és szabad lakással javadalmazott II. kántori állás töltendő be. Megkivántatik, ugy az önálló, mint korkiséréteben történő előimádkozáshoz való képesség és a Koreh szerepének betöltése, továbbá képesítés a s'chitasz ófósz-ra.

Pályázók, kik zeneileg képzettek és 35-ik életévet még nem haladták meg, kérvényeiket koruk (születési bizonyítvány föltétlen szükséges), családi állapotuk és eddigi alkalmazásuk bevallásával 1888. évi február 5-ikéig sziveskedjenek beküldeni. Később beérkező, vagy kellően fel nem szerelt kérvények nem vétetnek tekintetbe. A próbaelőadások megtartására meghívások küldetnek. A szerződötetettnek uti és az átköltözködési költségei megtérítetnek.

Budapest, 1887. december 18-án.

A budai izr. hitközség előjárósága.

Pályázat.

A siklósiizr. hitközségnél a Schochet, Kohré és Mohl-állás folyó évi április hó 1-én lesz be-töltendő.

Évi fizetés 400 frt és szabad lakás. Pá-lyázni kívánók tartoznak minősítésüket, ugy eddigi alkalmazásukat, családi állapotukat, s igazoló bizonyítványukat legkésőbb folyó évi február hó 15-ikéig benyújtani.

Csak az alkalmazottnak, kinek a magyar és német nyelvet birnia kell, az előjáráságtól meg-határozott uti költségek térítettnek meg.

Kelt Siklóson, 1888. január hó 10-én.

Kohn Lajos,

hitközségi elnök.

Január 1-vel új előfizetést nyitunk a

„MERCUR“

hiteles sorsolási tudósítóra.

18. évfolyam. 18. évfolyam.

A nagyszámu sorsolási lap közül a „Mercur“ az elismert megbízhatóságával és legtökéleteseb-ben, hasznavehetőleg és világosan szerkesztett huzási jegyzékeinél fogva kitűnik, miáltal olvasó köré-nek elismerését már kezdetétől fogva megnyerte. — A huzási lajstromokon kívül a „Mercur“ minden tudnivalót közöl, mely a **közgazdaság, kereske-delem, pénzügy és forgalom** terén előfordul, mely oknál fogva minden értékpapir tulajdonos különösen pedig tőkés számára egy szaklapot képez, melyből hasznos tudnivalókat huzhat.

A „Mercur“ magyar-német szövegben hó-naponként 2—3-szor jelen meg, szükség esetén többször is, azonban nyomban minden nagyobb és fontosabb huzás után.

Minden előfizető ingyen kapja a „Mercur“

sorsolási évkönyvét

1888-ik évre

mely teljes hátralék-kimutatást az összes 1887. december végéig kisorsolt és még be nem váltott magyar, osztrák és külföldi sorsjegyek-ről tartalmaz. — Felemlítjük még az

általános sorsolási naptárt

1888-ik évre

mely az összes magyar, osztrák és külföldi sorsjegyek és kisorsolandó magyar értékpapirokat tartalmazza. Mindamellet, hogy a „Mercur“ anyaga napról-napra szaporodik, a lap előfizetési ára válto-zatlan marad és pedig

egész évre 2 frt

bérmentes postai szétküldéssel együtt. Mutatványszá-mokat kívánatra egy egész hónapig ingyen és bér-mentve küldünk.

Előfizetéseket elfogad

A „MERCUR“ kiadóhivatala Budapest, V., Dorottya-utca 12. sz.

10 évi jótállás **csak frt 1.70.** 10 évi jótállás

RUBIN F.

vésnök

BUDAPEST, váczi-körut 42. szám

ajánlja magát mindennemű üzleti, hivatal és községi **bélyegzők** elkészítésére, ugymint mindennemű **pecsét-nyomók, czimerek chablonok** és minden e szakmába vágó munkákra,

csak saját készítmény, egy

ruggyanta-bélyegző

minden előforduló névvel, czéggel és helylyel, mely leg-szebb és legtartósabban elkészül, s hozzávaló **doboz, ván-kos és festékek** csak

frt 1.70 kr.

Megrendeléseknél kérem a felirat és a bélyegzőnek tiszta és pontos leírását.

Vidéki rendelések lelkiismeretesen és leggyorsabban elkészítettnek, csak

RUBIN F. vésnök

által

Budapest, váczi-körut 42. sz. alatt.

Mindenféle **nyomtatványok** legolcsóbban elkészítettnek:

100 drb finom fehér névjegy nyomással csak — .35

1000 » boríték czégnymással csak 2.20

100 » menyegző-kártya borítékkal 2.10

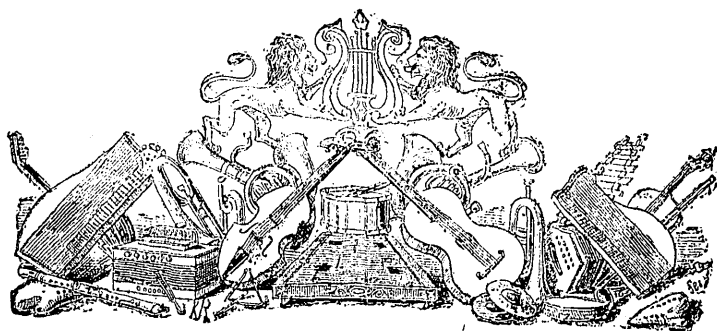
100 » eljegyzési kártya borítékkal 1.20

és minden előforduló nyomtatványok olcsón és pontosan elkészülnek.

Sternberg Armin

a hangszergyára Budapesten, VII. Kerepesi-ut 36.

(szemben a Rókus-kórházzal)

Legujabb **Harmonika-Fuvola** 12 billentyűvel, kellemes hangokkal; bárkinek igen kellemes mulató-eszköz. Ara: 2 frt. Mindennemű hangszerek nagy raktára. 200 kép-pel díszített nagy hangszerkatalogus kívánatra ingyen. Harmonikáról külön árjegyzék. Javítások pontosan tel-jesítettnek.